

DOI 10.34132/pard2025.28.01

Отримано: 3 вересня 2024

Змінено: 13 січня 2025

Прийнято: 4 лютого 2025

Опубліковано:

30 червня 2025

Received: 3 September 2024

Revised: 13 January 2025

Accepted: 4 February 2025

Published:

30 June 2025

Yaroslav Kotylko

ALTERNATIVE (NON-MILITARY) SERVICE MODEL IN FINLAND: STRUCTURE, MECHANISMS AND CHALLENGES

The aim of the article is a comprehensive study of the system of alternative (non-military) service in Finland, its legal regulation, appointment procedures, features of passage and forms of performance of duty in case of emergency situations and mobilization. Particular attention is paid to comparison with European standards on the implementation of the right to conscientious objection to military service.

The study uses Finnish legislation, in particular the Law on Alternative Service (Siviilipalveluslaki 1446/2007), by-laws, official materials of the Alternative Service Center, as well as data from the official website of Siviilipalveluskeskus. The methodological basis of the study is comparative legal, formal legal and system-analytical methods.

The article establishes that the alternative service system in Finland is clearly regulated and institutionally supported. It includes a basic training period, community service, additional service, as well as special forms of service in emergency situations and during mobilization. The mechanisms for implementing the obligation are determined, the role of the Alternative Service Center as the main administrative body, the procedure for dismissal, deferment, disciplinary liability and registration of persons obliged to serve.

The Finnish model of alternative service is an example of an effective balance between the constitutional right of an individual to freedom of conscience and the general obligation to protect the state. The

system allows for the realization of the right to refuse military service by participating in civilian activities that are of a socially beneficial nature, while maintaining the state's readiness to act in times of crisis and emergency.

Finland's experience in aspects of legal regulation, social security, financing and control over the completion of alternative service is important for Ukraine, which is in the process of reforming its own alternative service system during the Russian-Ukrainian war.

Keywords: *religious organizations, freedom of conscience, alternative service, religious beliefs, legal regulation, national security, military service, Finland.*

Постановка проблеми у загальному вигляді. В умовах збройних конфліктів, кризових ситуацій і трансформацій оборонних систем у світі, питання забезпечення права на альтернативну (невійськову) службу набуває особливої актуальності. Альтернативна служба є формою реалізації свободи совісті та переконань і водночас – важливою складовою національних систем загального обов'язку щодо захисту держави. Розбудова ефективної, гуманної та збалансованої моделі альтернативної служби є викликом для багатьох країн, зокрема для тих, що реформують військову сферу або перебувають у стані військового конфлікту.

Фінляндія є одним із прикладів держави, що поєднує ефективну обороноздатність із високим рівнем правової захищеності осіб, які не можуть проходити військову службу за переконаннями. Її правова система передбачає не лише проходження альтернативної служби у мирний час, а й комплексне регулювання додаткової, надзвичайної та мобілізаційної служби, а також механізми контролю, обліку та відповідальності. Такий досвід становить значну цінність для наукового осмислення, порівняльного аналізу та запозичення в контексті вдосконалення національного законодавства, зокрема в Україні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання діяльності релігійних організацій під час війни досліджували такі науковці, як В. Єленський, С. Здіорук, А. Колодний, О. Саган, Л. Филипович

та інші. Водночас досвід зарубіжних країн щодо впровадження альтернативної (невійськової) служби в умовах воєнного стану залишається недостатньо вивченим, що зумовлює актуальність подальших наукових досліджень у цьому напрямі.

Формулювання цілей статті (постановка завдання).

Метою цієї наукової статті є комплексне дослідження правових та організаційних засад функціонування інституту альтернативної (невійськової) служби у Фінляндії як складової системи загального обов'язку захисту держави. Особливу увагу приділено нормативно-правовому регулюванню різних форм альтернативної служби – базової трудової служби, додаткової служби (täydennyspalvelus), надзвичайної служби (ylimääräinen palvelus), а також служби в умовах мобілізації.

Виклад основного матеріалу дослідження. Історія розвитку інституту альтернативної (невійськової) служби у Фінляндській Республіці має глибоке історичне підґрунтя, тісно пов'язане з трансформацією державної політики у сфері свободи совісті, релігійних переконань та дотриманням прав людини в умовах виконання конституційного обов'язку щодо захисту держави. Починаючи з 1922 року, у фінському законодавстві вперше було формально закріплено можливість проходження неозброєної військової служби з релігійних мотивів. Проте на практиці такі гарантії мали обмежений характер, а особи, які з міркувань совісті відмовлялися від участі у збройних формуваннях, стикалися з жорсткими репресіями, включаючи кримінальне переслідування та позбавлення волі.

Яскравим прикладом у боротьбі за утвердження права на відмову від військової служби став А. Пекурінен – відомий фінський пацифіст, який категорично відмовлявся не лише від проходження військової служби, але й від будь-якої участі в діяльності, що прямо або опосередковано підтримувала збройні сили. Пекурінен публічно заявляв, що вважає війну «надзвичайно жорстоким явищем, яке принижує найвищі людські цінності». У період 1929-1931 років він тричі піддавався кримінальному переслідуванню за відмову від військової служби [1].

Його справа набула міжнародного резонансу. Зокрема, у 1930 році до міністра оборони Фінляндії Л. Ніукканена було направлено лист із підписами впливових діячів світової спільноти – А. Ейнштейна, Г. Уеллса та А. Барбюса. У зверненні йшлося: «Враховуючи, що і ваша, і наша країни є сторонами Паризького пакту, ми вважаємо глибоко моральним звільнити людину, чий єдиний «злочин» полягає у вірності принципам миру». У своїх листах Ейнштейн також наголошував, що «мораль і розсудливість вимагають, аби ті, хто з міркувань совісті відмовляється від військової служби, могли виконувати лише цивільні обов'язки, не пов'язані зі збройними силами» [2].

Наслідком суспільного тиску стало ухвалення у 1931 році Закону про цивільну службу, відомого як *Lex Pekurinen* (Закон Пекурінен), який дозволив особам з релігійними або етичними переконаннями проходити альтернативну службу у мирний час. Це було перше в історії Фінляндії нормативно-правове закріплення форми цивільної служби як визнаної альтернативи обов'язковій військовій службі [3].

Втім, дієвість цього закону була суттєво обмежена в умовах воєнного часу. Під час Зимової війни (1939-1940) та Радянсько-фінської війни (1941-1944) правовий механізм втратив свою чинність: особи, які продовжували відмовлятися від служби з міркувань совісті, переслідувалися державою. У багатьох випадках це призводило до тривалих ув'язнень, а в окремих – до смертних вироків. Сам Пекурінен під час Радянсько-фінської війни був примусово мобілізований, а в 1941 році розстріляний без суду за наказом військового командира, що стало символом трагічного становища відмовників того періоду.

Ці історичні події стали каталізатором суспільної та наукової дискусії щодо необхідності вдосконалення механізмів реалізації свободи совісті в оборонному законодавстві. У результаті поступової еволюції правового регулювання, Фінляндії вдалося вибудувати інституційну модель альтернативної служби, яка нині ґрунтується на засадах гуманізму, добровільності, недискримінації та рівноправного виконання обов'язків перед державою в умовах миру та загрози безпеці.

Після Другої світової війни фіни дедалі активніше порушували питання про потребу створення стабільної та системної моделі альтернативної служби, що відповідала б міжнародним стандартам захисту прав людини та релігійної свободи.

У 1985 році Фінляндія ухвалила Закон «Про звільнення Свідків Єгови від військової служби в окремих випадках» (№ 645/1985), який надавав членам релігійної громади Свідків Єгови можливість звільнення від проходження військової служби в мирний час. Закон передбачав, що особи, які належать до цієї релігійної організації та активно беруть участь у її діяльності, могли отримати відстрочку, а згодом і повне звільнення від військової служби на підставі своїх релігійних переконань [4].

Варто відзначити, що в статті 127 Конституції Фінляндії передбачено, що кожен громадянин Фінляндії зобов'язаний брати участь у захисті Вітчизни або сприяти їй згідно із законом. Право на альтернативну (невійськову) службу в Основному Законі не закріплено [5].

З часом цей закон № 645/1985 став об'єктом критики через його вибірковість, оскільки він надавав пільги лише одній релігійній групі, що суперечило принципу рівності громадян перед законом. У 2019 році Закон № 645/1985 був скасований. Скасування цього закону було спрямоване на усунення нерівності та забезпечення однакового ставлення до всіх громадян, незалежно від їхніх релігійних переконань.

В результаті тривалого процесу правової еволюції 30 листопада 2007 року було ухвалено в новій редакції Закон Фінляндії «Про альтернативну службу» (фінською: *Siviilipalveluslaki*), який набув чинності 1 січня 2008 року. Цей нормативно-правовий акт закріпив оновлену правову базу для регулювання проходження альтернативної служби у мирний та військовий час, заклавши основи функціонування сучасної фінської моделі невійськового виконання обов'язку захисту Вітчизни [10].

Одним із ключових нововведень стала відмова від вимоги вказувати у заяві на проходження альтернативної служби конкретні релігійні або етичні переконання. Це означає перехід до моделі,

яка ґрунтується на презумпції щирості переконань заявника, що відповідає міжнародним стандартам прав людини.

Також було скорочено тривалість альтернативної служби до 347 днів, що прирівнює її до максимальної тривалості строкової військової служби. Оновлено початковий навчальний період, а також здійснено низку інших організаційно-правових змін, спрямованих на покращення функціонування системи альтернативної служби. У попередній редакції Закону 1991 року особи, зобов'язані до альтернативної служби, були звільнені від служби в структурах Збройних сил лише в мирний час. В умовах воєнного стану їх розміщення перебувало у веденні Міністерства оборони, без гарантій, що запропоновані завдання відповідатимуть їхнім переконанням [7]. Тим більше, відсутність чітких планів розподілу осіб, зобов'язаних до служби, у воєнний час створювала юридичну невизначеність [6].

Метою оновленого законодавства було усунення цієї прогалини, зокрема через:

- уточнення статусу осіб, зобов'язаних до цивільної служби, в умовах надзвичайного стану;
- гарантування врахування переконань навіть у кризових ситуаціях;
- делегування відповідальності за розміщення службовців у надзвичайних умовах цивільним органам влади.

У новій редакції закону також було вперше закріплено положення про:

- надзвичайну службу (*ylimääräinen palvelus*), яка передбачає підготовку осіб до дій у кризових ситуаціях;
- службу в умовах загальної мобілізації (*liikekannallepanon aikainen palvelus*).

Особа, яка підлягає військовому обов'язку, але через переконання чи міркування совісті не може проходити військову службу відповідно до Закону про військову службу, звільняється від неї та направляється на альтернативну службу [8]. Положення цього Закону також поширюються на жінок, які подали заяву про проходжен-

ня альтернативної служби після закінчення строку, визначеного ч. 1 ст. 5 Закону про добровільну військову службу для жінок [9].

Альтернативна служба у Фінляндії охоплює:

1. Період базової підготовки;
2. Суспільно корисну трудову діяльність цивільного характеру;
3. Додаткову (періодичну) службу;
4. Надзвичайну службу;
5. Службу під час мобілізації.

Трудова діяльність здійснюється переважно у сферах соціального захисту, охорони здоров'я, освіти, культури, цивільного захисту, рятувальної діяльності або охорони довкілля. Тривалість альтернативної служби становить 347 днів. Обов'язок проходження базової підготовки та трудової діяльності припиняється наприкінці року, в якому особі виповнюється 30 років.

Альтернативна служба починається з базового навчального періоду (training period), після чого слідує практична частина – трудова служба (work service) (рис. 1).

Альтернативна служба 347 днів	
Період навчання 28 днів	Місце служби 319 днів

Рис. 1. Тривалість альтернативної служби.

Джерело: сформовано автором

У разі переходу від військової до альтернативної служби, відпрацьований час у військовій службі зараховується з коефіцієнтом:

- 2,10 – якщо тривалість військової служби становить 165 днів;
- 1,36 – якщо тривалість військової служби становить 255 днів;
- 1,00 – якщо тривалість військової служби дорівнює 347 дням.

Наприклад, якщо особа проходила військову службу протягом 8 днів із запланованих 165, термін альтернативної служби скорочу-

ється так: $8 \text{ днів} \times 2,10 = 16,8$ (округлюється до 17 днів). $347 - 17 = 330$ днів альтернативної служби.

Для забезпечення ефективного управління процесом проходження альтернативної (невійськової) служби у Фінляндії функціонує спеціалізована електронна платформа Omasivari, яка надає призовникам можливість самостійно обирати дати початку служби, актуалізувати персональні контактні дані, а також вносити банківські реквізити для нарахування встановлених виплат.

Реєстр альтернативної служби, відомий як SivariWeb, та пов'язаний із ним мобільний застосунок Omasivari, використовуються для повного адміністрування організації альтернативної (невійськової) служби у Фінляндії. За допомогою цього реєстру здійснюється збереження основних персональних даних осіб, зобов'язаних до служби, облік усіх етапів проходження служби, прийняття рішень щодо призначення на службу, а також обробка заяв на відтермінування, звільнення, надання квитків тощо.

Крім того, SivariWeb застосовується як інструмент планування служби, адміністрування компенсацій за витрати, пов'язані з проходженням служби, а також як платформа для надсилання електронних рішень та повідомлень. Через платформу Omasivari особа може обрати бажану дату початку служби, подати заяви на відтермінування, звільнення, проїзні документи, а також заповнити медичну анкету для оцінки придатності до служби. Усі події, пов'язані з проходженням служби, також відображаються для особи в особистому кабінеті Omasivari.

Центр альтернативної служби надає організаціям, затвердженим як місця проходження служби, доступ до реєстру. Через нього ці установи підтримують актуальність власної інформації, укладають зобов'язання щодо виконання службових обов'язків із особами, зобов'язаними до служби, та фіксують ключові події, пов'язані з проходженням і завершенням служби. У спеціальному розділі реєстру також ведеться облік осіб, зарезервованих для підприємств (так звана система VAP).

У чинному законодавстві передбачено розширення функціонального призначення Реєстру для обліку дій і в умовах надзвичай-

ного стану. Станом на 2024 рік у реєстрі міститься інформація про приблизно 45 000 осіб, зобов'язаних до цивільної служби, та приблизно 20 000 осіб, що підпадають під обов'язок додаткової служби. Слід зазначити, що у кожному призовному віці досить значна частина осіб звільняється від служби в мирний час.

Інформація, зібрана під час базового навчального курсу, є досить точною: вона включає дані про навчальну групу, проходження курсу першої медичної допомоги або інших підготовчих заходів, які можуть бути використані в умовах надзвичайних ситуацій. Під час проходження практичної служби в реєстрі зазначається як організація, так і конкретне робоче місце. Однак ці дані не дозволяють точно визначити характер виконуваних завдань, і така деталізація не збирається в подальшому.

У рамках проходження служби про осіб також збирається базова інформація, передбачена Законом про альтернативну службу: рівень освіти, галузь навчання, рік закінчення, професійна кваліфікація, а також наявний трудовий досвід. Ці дані надаються самими зобов'язаними особами. З огляду на те, що більшість із них перебуває на початку свого професійного або освітнього шляху, частина інформації швидко втрачає актуальність після завершення служби. Контактні дані також можуть змінюватися, однак Центр альтернативної служби має змогу оновлювати їх за допомогою національного реєстру населення.

Згідно зі статтею 17 Закону про альтернативну службу, особа зобов'язана самостійно слідкувати за актуальністю власних контактних даних та іншої інформації, що може впливати на її придатність до служби, і надавати їх Центру за запитом. Водночас підтримка в актуальному стані даних про освіту та професію не є обов'язковою. Крім цифрових даних, до складу реєстру можуть входити також супровідні паперові документи, пов'язані з виконанням обов'язків альтернативної служби, зокрема медичні висновки, рішення про звільнення, акти порушень тощо. Інформаційна система функціонує відповідно до положень законодавства про захист персональних даних, забезпечуючи належний рівень правової, адміністративної та технічної безпеки.

Адміністративне управління системою альтернативної служби у Фінляндії здійснює Центр альтернативної служби (Siviilipalveluskeskus), функції якого можуть виконувати як державні, так і муніципальні органи [12]. Основними завданнями Центру є:

1. Призначення осіб на проходження альтернативної служби;
2. Організація навчального процесу для осіб, зобов'язаних до цієї форми служби;
3. Здійснення моніторингу та контролю за перебігом виконання службових обов'язків;
4. Видача офіційних довідок про проходження служби;
5. Забезпечення компенсації витрат на проживання для службовців;
6. Вирішення інших адміністративно-організаційних питань, пов'язаних з реалізацією права на альтернативну службу.

Місцями проходження альтернативної служби можуть бути:

- державні органи, державні підприємства або інші публічно-правові установи;
- регіональні центри добробуту (hyvinvointialueet);
- органи місцевого самоврядування та їх об'єднання;
- заклади вищої освіти (університети, політехніки);
- професійні навчальні заклади;
- Рятувальний інститут;
- зареєстровані релігійні громади;
- неприбуткові громадські організації або фонди, які здійснюють суспільно корисну діяльність.

Водночас законодавство чітко визначає категорії установ, які не можуть виступати місцями проходження альтернативної служби. До таких належать:

- Міністерство оборони та підпорядковані йому установи;
- політичні партії та парламентські фракції;
- профспілкові об'єднання;
- суб'єкти господарювання, що здійснюють комерційну діяльність;
- організації, які не відповідають вимогам щодо забезпечення належних умов проходження альтернативної служби.

Кожне затверджене місце служби отримує унікальний ідентифікаційний номер (sopimusnumero), який використовується для комунікації з Центром альтернативної служби. Станом на 2025 рік загальна кількість зареєстрованих місць служби становить близько 4000, з яких активними залишаються приблизно 2500. Реально ж проходження альтернативної служби відбувається у середньому в 500 організаціях щороку.

Щороку скасовується приблизно 35 договорів про надання статусу місця проходження служби, водночас надходить близько 65 нових заяв, з яких затверджуються від 57 до 80. Заявки, подані юридичними особами приватного права, розглядаються впродовж 2–4 тижнів, тоді як процес затвердження заявок від юридичних осіб публічного права зазвичай є швидшим.

Механізм добору осіб на альтернативну службу наближений до класичної системи рекрутингу. Кожна організація самостійно визначає потребу в кількості службовців, характер і зміст службових завдань, а також вимоги до кандидатів. Відповідні оголошення розміщуються на офіційному вебпорталі Центру альтернативної служби. Щотижня публікуються нові вакансії, і особи, які підлягають службі, можуть самостійно знайти місце проходження служби, у тому числі через особисті контакти [19].

Після досягнення домовленості між стороною, що надає місце проходження служби, і службовцем, укладається двостороння угода. На її підставі Центр альтернативної служби видає офіційний наказ про призначення на службу (työpalvelumääräys), що є юридичним документом, який запускає механізм виконання службових обов'язків у межах альтернативної форми проходження національного обов'язку.

Щорічно близько 1200 осіб, які завершили базовий навчальний курс, переходять до виконання трудової частини альтернативної служби (siviilipalvelus). Вони проходять службу приблизно в 500 різних організаціях. На сьогодні не існує систематизованої статистики щодо розподілу місць служби та видів виконуваних завдань за галузевою ознакою. У зв'язку з цим протягом 2024–2025 років у Фінляндії заплановано удосконалення статистичної системи з використанням

точнішої галузевої класифікації, що дозволить забезпечити більш детальне та постійне відстеження службової активності [12].

У вересні 2024 року Центр альтернативної служби (Siviilipalveluskeskus) провів поперечне обстеження ситуації щодо трудової служби. На той момент альтернативну службу проходили 729 осіб у 342 організаціях. Серед них 231 організація мали публічно-правовий статус, а 111 – приватноправовий. Найбільшу частку становили муніципалітети та об'єднання муніципалітетів – загалом 127. До складу державних органів належали 35 одиниць, підпорядкованих державному бюджету, та ще 16 – інших структур центральної влади. Крім того, у списку були представлені 27 одиниць від територіальних центрів добробуту та 16 церковних громад (рис. 2).

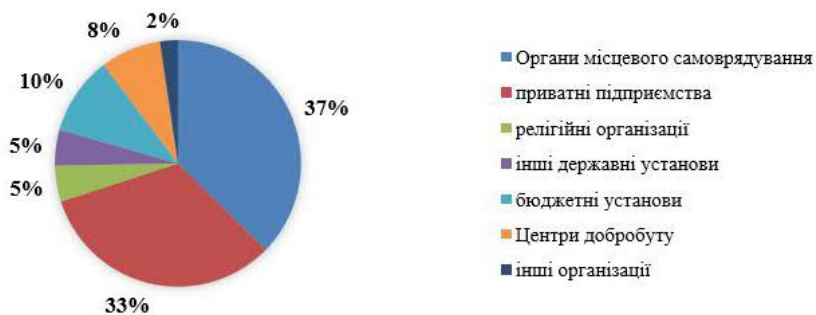

Рис. 2. Розподіл організацій, у яких проходять альтернативну службу.
Джерело: сформовано автором

За одним договором про надання місця служби може працювати одночасно декілька осіб. У середньому, за даними на вересень 2024 року, на одну організацію припадало 2,1 особи, з великим діапазоном – від 1 до 32 осіб. Близько 65% службовців виконували службу в установах, де вони були єдиними представниками альтернативної служби.

У ході дослідження встановлено, що публічно-правові організації значно переважають як за кількістю, так і за чисельністю службовців. Так, із загальної кількості організацій, що приймали служ-

бовців на момент обстеження, 68% були публічно-правовими, а 77% усіх службовців виконували свої обов'язки саме в таких установах. Із 12 організацій, де службу проходили 10 або більше осіб, 11 були публічно-правовими. Серед 21 організації, де перебували від 4 до 9 осіб, 16 також належали до цього сектора. В юридичних особах приватного права, як правило, працює лише один службовець.

Додаткове поперечне дослідження, проведене в лютому 2024 року, показало інші аспекти розподілу: 35% службовців працювали в загальних державних структурах без чіткої галузевої належності; 18% – у соціальній сфері та охороні здоров'я; 16% – в освітніх закладах; 7% – у сфері культури, відпочинку та спорту. Загалом, 87% осіб виконували службу в державному секторі. Служба в неурядових організаціях була рівномірно представлена серед сфер фізичної культури, соціально-медичної допомоги, релігії, культури та освіти.

Центр альтернативної служби ухвалює рішення щодо надання організаціям статусу місця проходження альтернативної служби на підставі письмової заяви, яка повинна містити інформацію про здатність заявника виконувати фінансові та адміністративні зобов'язання, пов'язані зі службою. Такий підхід пояснюється тим, що велика частина соціальних послуг у Фінляндії (догляд за літніми людьми, дитячі садки тощо) передана з державного до приватного сектора, і саме в таких установах часто є можливість для залучення альтернативників. Перед ухваленням рішення щодо релігійних громад чи громадських організацій Центр має отримати висновок Генерального штабу Збройних сил Фінляндії. У разі істотного порушення місцем служби своїх обов'язків Центр має право відкликати наданий статус після заслуховування сторін.

Затвердження особи на альтернативну службу здійснюється регіональним військовим бюро. Після затвердження статусу особи вона звільняється від військової служби. Призначення на службу відбувається протягом року затвердження заяви або двох наступних років, якщо не надано відстрочку. Повідомлення про призначення на службу повинно бути надіслано не пізніше ніж за два місяці до її початку. Якщо особа не з'являється на службу з поважних причин, вона зобов'язана розпочати службу негайно після усунення таких

причин, якщо Центр альтернативної служби не ухвалив іншого рішення.

Центр альтернативної служби також ухвалює рішення щодо місця проходження трудової частини служби, враховуючи побажання самого службовця та організації. Особа може бути призначена до деяких спеціалізованих закладів лише за її письмової згоди. Під час служби особа не може перебувати в трудових чи службових відносинах із місцем проходження служби та не отримує зарплату чи інші винагороди за свої обов'язки в рамках альтернативної служби.

У разі конфлікту між переконаннями особи та місцем чи обов'язками служби, Центр може ухвалити рішення про зміну місця або сам заклад може змінити службові обов'язки особи.

До проходження альтернативної (невійськової) служби можуть бути залучені лише особи, які визначені придатними відповідно до встановлених критеріїв. Рішення щодо придатності ухвалюється Центром альтернативної служби на підставі результатів медичного обстеження, яке проводиться за його вимогою чи за ініціативою місця служби. Особа, яка має або мала громадянство іншої держави та вже пройшла в цій державі військову службу тривалістю не менше чотирьох місяців, може бути частково або повністю звільнена від альтернативної служби на підставі її письмової заяви (рис. 3).

Центр альтернативної служби також уповноважений надавати відстрочку від проходження служби терміном до трьох років, якщо для цього існують обґрунтовані підстави, зокрема: здобуття освіти чи професійної кваліфікації; продовження навчання; необхідність вирішення важливих фінансових питань; інші серйозні особисті обставини. Заява про надання відстрочки має бути письмовою, з обґрунтуванням та зазначенням бажаного терміну. Особи, які проходять альтернативну службу, зобов'язані дотримуватися встановленого графіка роботи, тривалість якого становить від 36 до 40 годин на тиждень.

Під час служби особа має право на:

- 18 днів щорічної особистої відпустки без зазначення причин;
- 12 днів відпустки у разі народження або усиновлення дитини;

- до 20 днів заохочувальної відпустки за особливі заслуги;
- інші відпустки відповідно до норм, передбачених законодавством про добровільну військову службу для жінок.

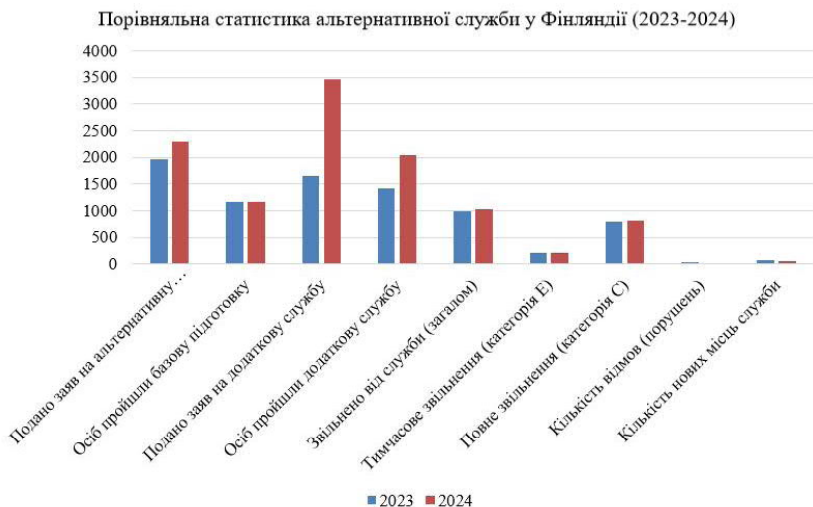

Рис. 3. Порівняльна статистика альтернативної служби у Фінляндії (2023-2024 років).

Джерело: сформовано автором

Проходження альтернативної служби здійснюється на території Фінляндії; виняток становлять короткострокові закордонні відрядження. Місце служби може з письмової згоди особи направити її у відрядження за кордон терміном до 14 днів. Центр альтернативної служби має право схвалити довші відрядження (до двох місяців), якщо їх проведення обґрунтоване професійними або навчальними потребами.

Особа звільняється від альтернативної служби за таких підстав:

- повне виконання обов'язків служби;
- досягнення 30-річного віку;
- звільнення відповідно до встановлених законодавством підстав (втрата громадянства, відстрочка тощо);

– початок відбування покарання, не пов'язаного з порушенням обов'язків служби.

Також Центр може ухвалити рішення про дострокове звільнення, якщо особа за медичним висновком тривалий час є непридатною до служби або вчинила злочин, що створює загрозу безпеці. Перед ухваленням рішення Центр повинен заслухати особу та представників місця служби.

Кожне місце альтернативної служби призначає відповідальну особу, яка здійснює контроль за її проходженням. Про зміну цієї відповідальної особи повідомляється Центр альтернативної служби негайно. Під час проходження альтернативної служби особа має право на безкоштовне житло, харчування, медичне обслуговування, спеціалізований одяг та обладнання, необхідні для виконання службових обов'язків, а також на щоденну грошову допомогу від держави. Крім цього, забезпечуються безкоштовні поїздки, пов'язані зі службою або відпусткою.

Держава покриває транспортні витрати, а місце служби забезпечує інші витрати під час базової підготовки та трудової діяльності. У випадку трудової служби без конкретного місця служби (при Центрі альтернативної служби) всі витрати повністю бере на себе держава.

Місце служби зобов'язане надати письмове підтвердження про житло до початку проходження служби. Держава компенсує витрати на оренду та комунальні послуги відповідно до встановлених лімітів (від 100 до 310 євро на місяць залежно від муніципалітету). Виплати за іпотеку чи кредитні зобов'язання не покриваються. Особам, що проходять альтернативну службу, виплачується щоденна грошова допомога в розмірі, встановленому для військовослужбовців строкової служби Збройних сил Фінляндії. За відсутності організованого харчування надається компенсація на харчування (рис. 4).

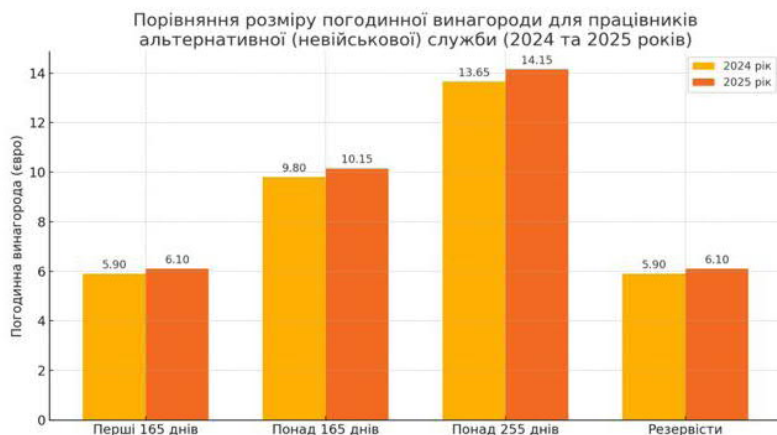

Рис. 4. Порівняння розміру погодинної винагороди для працівників альтернативної (невійськової) служби (2024 та 2025 років).

Джерело: сформовано автором

Під час додаткової, надзвичайної або мобілізаційної служби, крім щоденної допомоги, особа отримує грошову винагороду на рівні резервістів. Місце служби покриває витрати на службові відрядження та щоденні витрати на проїзд між службовим житлом і місцем служби.

Держава компенсує витрати на переїзд між місцями служби, прибуття до місця проходження служби та повернення додому після її завершення. Витрати на поїздки з-за кордону компенсуються лише у випадку, якщо особа постійно проживає за межами Фінляндії. Додатково компенсується одна поїздка для проходження співбесіди щодо служби, якщо вона проводиться за межами постійного місця проживання. Компенсація надається відповідно до вартості найдешевшого громадського транспорту.

У Фінляндії встановлено обов'язок проходження додаткової служби (фінською: *täydennyspalvelusvelvollisuus*), що є специфічною формою альтернативної служби. Цей обов'язок поширюється на осіб, які:

– вже пройшли військову службу відповідно до Закону про військову повинність [8] або Закону про добровільну військову службу для жінок [9];

– подали заяву про проходження альтернативної служби, яка була задоволена після завершення зазначеної військової служби.

Обов'язок додаткової служби триває до кінця календарного року, в якому особі виповнюється 50 років. Її загальна тривалість не може перевищувати 40 днів. Організацію додаткової служби здійснює Центр альтернативної служби, який визначає: термін проведення служби; місце проходження; її тривалість. Призначення на проходження додаткової служби має бути здійснене не пізніше ніж через 12 місяців з дати затвердження заяви на альтернативну службу. За необхідності цей строк може бути продовжено, однак не пізніше моменту, коли особа досягне 50-річного віку. Повідомлення про призначення направляється не пізніше ніж за два місяці до початку служби.

Згідно з постановою Уряду «Про цивільну службу» (фінською: *Siviilipalvelusasetus*) додаткова служба проводилася у формі:

1. Теоретичних або практичних навчань;
2. Вправ і тренувань, метою яких є підготовка осіб, що пройшли альтернативну службу, до виконання цивільних завдань у кризових умовах або під час мобілізації [11].

Основним завданням додаткової служби є забезпечення належного рівня готовності осіб до виконання функцій, спрямованих на підтримання життєздатності суспільства в умовах надзвичайної ситуації. Центр альтернативної служби може ухвалити рішення про звільнення особи від проходження додаткової служби за наявності обґрунтованих підстав, зокрема:

- складної сімейної або фінансової ситуації, професійної діяльності чи ведення підприємницької діяльності;
- необхідності розпочати або продовжити навчання;
- суттєвого порушення нормального функціонування роботодавця через відсутність працівника;
- інших особливо важливих особистих обставин.

Заява про звільнення подається у письмовій формі з відповідним документальним підтвердженням. Звільнення має разовий ха-

рактер і не скасовує загальний обов'язок проходження додаткової служби. Подання заяви не є підставою для самовільного неявлення на службу. Після припинення підстав для звільнення особа має бути повторно призначена на проходження додаткової служби.

Надзвичайна служба (*фінськ. Ylimääräinen palvelus*) у Фінляндії є специфічною формою альтернативної (невійськової) служби, основне призначення якої полягає в підготовці осіб, зобов'язаних до цивільної служби, до виконання завдань у кризових ситуаціях, а також у забезпеченні їхньої готовності до виконання цивільних функцій у разі мобілізації. Рішення про запровадження надзвичайної служби ухвалюється Президентом Республіки за поданням Уряду в умовах оголошення надзвичайного стану або виникнення інших виняткових обставин, що потребують активізації національних ресурсів. Після ухвалення такого рішення особи, що перебувають у цивільному резерві, можуть бути залучені до виконання обов'язків негайно.

Питання тривалості проходження надзвичайної служби, порядку її скасування, звільнення чи демобілізації регулюються положеннями §§83-85 Закону про військову службу [8]. Повноваження щодо прийняття рішень про звільнення з надзвичайної служби покладаються на Центр альтернативної служби.

Надзвичайна служба передбачена для того, щоб у найкоротші терміни підготувати осіб до виконання відповідних завдань у складних умовах мирного часу або надзвичайного стану. Згідно з урядовим поданням (НЕ 140/2007 vp), зміст служби має відповідати специфічним вимогам ситуації, яка склалася [15]. Таким чином, надзвичайна служба є інструментом забезпечення того, щоб особи, зобов'язані до альтернативної служби, володіли необхідними навичками та здатностями до виконання критично важливих цивільних завдань у кризовий період.

Обов'язок брати участь у надзвичайній службі поширюється на осіб, включених до цивільного резерву, кількість яких на сьогодні становить приблизно 32 000 осіб. Президент Республіки може винести рішення про уповноваження на призов до надзвичайної служби. Таке рішення приймається на основі подання уряду та повинне без-

посередньо слідувати за аналогічним рішенням щодо військовозовов'язаних відповідно до Закону про військову службу.

Після цього Центр альтернативної служби може видати офіційне розпорядження про початок надзвичайної служби. З огляду на характер ситуації (серйозна надзвичайна ситуація або надзвичайний стан), Центр має право зобов'язати особу розпочати службу негайно після отримання розпорядження.

У разі загальної мобілізації також передбачається можливість призову осіб, зобов'язаних до альтернативної служби. Відповідне рішення ухвалюється Президентом Республіки на підставі подання Уряду. Згідно з урядовим поданням (HE 140/2007 vp), це рішення має бути прийнято одразу після оголошення мобілізації Збройними силами [15]. Під час часткової мобілізації до служби можуть бути призвані особи, які входять до цивільного резерву (приблизно 32 000 осіб), а під час загальної мобілізації — також і особи з додаткового резерву (приблизно 24 000 осіб).

Призначення на мобілізаційну службу здійснюється Центром альтернативної служби, а за потреби — також через офіційні публічні оголошення Міністерства економіки і праці. У випадку часткової мобілізації до виконання службових обов'язків залучаються лише особи з цивільного резерву; у випадку загальної мобілізації — також із додаткового резерву. Залучення осіб, яким виповнилося 50 років, можливе лише за погодженням з Парламентом. Особи, що були раніше звільнені від проходження альтернативної служби за станом здоров'я, підлягають повторному медичному огляду, й у разі визнання їх придатними — можуть бути призначені до проходження мобілізаційної служби.

Мобілізаційна служба проходить у спеціально визначених установах, до яких належать: міністерства, державні установи та інші публічно-правові органи (за винятком Міністерства оборони), регіональні центри добробуту, органи місцевого самоврядування та їхні установи, заклади вищої освіти (університети, політехнічні інститути), професійні навчальні заклади та Рятувальний інститут.

Положення про правовий статус та обов'язки осіб, зобов'язаних до проходження альтернативної (невійськової) служби, в умо-

вах надзвичайного чи військового стану, визначеного Законом про готовність [16], а також у випадках застосування Закону про оборонний стан [17] та в разі серйозних кризових ситуацій у мирний час, закріплені в главі 9 Закону про альтернативну службу. Стаття 64 регламентує порядок проходження надзвичайної служби в умовах серйозних загроз у мирний час або надзвичайного стану, тоді як статті 65 і 65а регулюють проходження служби в умовах мобілізації.

Відповідні положення щодо надзвичайної та мобілізаційної служби були включені до Закону про альтернативну службу в межах комплексної реформи 2007 року. До цього часу особи, зобов'язані до альтернативної служби, звільнялися від виконання обов'язків у підпорядкуванні Збройних сил лише в мирний час, а у воєнний період їхній статус та обов'язки визначалися Збройними силами.

У ситуаціях, передбачених главою 9 Закону, правові обов'язки осіб, які проходять альтернативну службу, прирівнюються до обов'язків строковиків згідно з Законом про військовий обов'язок. Закон не потребує встановлення окремих процедур чи критеріїв для констатації факту надзвичайного стану або серйозної кризи в мирний час – у разі їх виникнення вони застосовуються до обох категорій громадян на рівних засадах.

У разі мобілізації Центр альтернативної служби відповідає за розподіл осіб, зобов'язаних до альтернативної служби, на підставі запитів установ, уповноважених приймати таких службовців у надзвичайний період. Центр також організовує проведення надзвичайної служби у випадках серйозних порушень в умовах мирного часу.

Крім того, згідно з § 46 Закону про рятувальні заходи, Центр альтернативної служби може залучатися до участі у рятувальних роботах і заходах цивільного захисту у випадках, передбачених спеціальними нормативно-правовими актами або окремими рішеннями органів влади [18].

У межах реформи 2007 року до Закону про альтернативну службу було внесено норму, яка дозволяє Центру самостійно ініціювати переведення особи до іншого місця служби, якщо виникла потреба в залученні до термінових цивільних завдань, пов'язаних із загрозою для суспільства. Прикладами таких ситуацій можливі стихійні

лиха (повені, лісові пожежі), техногенні катастрофи (витік нафти), операції з пошуку зниклих осіб.

Під час гасіння лісових пожеж може виникати потреба в виконанні різних допоміжних завдань. Аналогічно, повені розглядаються як ситуації, в яких може знадобитися велика кількість додаткової робочої сили. На практиці до допоміжних завдань, пов'язаних із гасінням пожеж, можуть належати обслуговування обладнання або забезпечення харчуванням персоналу. У випадках повеней – наповнення та перенесення мішків із піском. Усі допоміжні функції виконуються під керівництвом працівників служби порятунку. Основною метою цього є забезпечення того, щоб безпека та здоров'я осіб, які виконують ці завдання, не піддавались загрозі. Оскільки, для виконання таких допоміжних функцій спеціальна підготовка не вимагається, то цю роботу можуть виконувати працівники альтернативної служби.

З огляду на можливість залучення до подібних кризових ситуацій, до базової навчальної програми альтернативної служби було включено елементи підготовки з надання першої допомоги, рятувальних заходів і цивільного захисту. Законодавець підкреслив, що співпраця між Центром альтернативної служби та рятувальними органами має розширюватися та поглиблюватися, що є стратегічною метою державної політики в галузі національної безпеки [21].

Законодавством також передбачено створення спеціальних комісій з перевірки переконань у період дії рішень про надзвичайну службу або мобілізацію. Вони функціонують під егідою Міністерства економіки і праці. Основним завданням комісій є перевірка обґрунтованості переконань заявників, які подали заяву на проходження альтернативної служби в умовах мобілізації. Уряд призначає склад комісії одразу після видання Президентом відповідного указу; повноваження комісії зберігаються протягом дії рішення.

Комісія формується у складі:

- голови;
- заступника голови (юриста);
- офіцера (не нижче звання майора), компетентного в питаннях національної оборони;

- представника у справах альтернативної служби;
- лікаря-психіатра;
- експерта з питань релігійних або етичних переконань;
- юриста-секретаря, який виконує обов'язки доповідача.

Для кожного члена (крім голови) призначається персональний заступник. У комісії мають бути представлені фахівці з оборонної сфери, альтернативної служби та правосуддя. Голова, заступник і секретар повинні мати юридичну освіту, досвід судової роботи та бути інституційно незалежними від військових або цивільних структур.

Комісія є правомочною за наявності голови (або заступника), юриста-секретаря та щонайменше половини інших членів. Більшість учасників засідання не повинні бути представниками військової або альтернативної служби, що гарантує об'єктивність розгляду справ.

Заяви на проходження альтернативної служби в умовах мобілізації мають бути розглянуті невідкладно. Комісія зобов'язана задовольнити заяву, якщо буде доведено, що переконання заявника є щирими, стійкими та несумісними з проходженням військової служби, визначеної Законом про військовий обов'язок. На період розгляду заявник може бути тимчасово переведений на виконання беззбройних або цивільних завдань.

Якщо переконання особи визнані недостатньо обґрунтованими, комісія має право відхилити заяву. У такому разі особа може бути призначена на проходження військової служби навіть у період мобілізації. Центр альтернативної служби також уповноважений звільняти особу від надзвичайної або мобілізаційної служби, якщо подання про це надійшло від роботодавця й існують обґрунтовані підстави, пов'язані із загрозою економіці або іншим суспільно важливим інтересам [22].

За порушення правил проходження альтернативної служби можуть застосовуватись дисциплінарні стягнення у вигляді письмового попередження, роботи понад встановлений робочий час, позбавлення щоденної грошової допомоги чи особистої відпустки. За одне порушення може бути накладене тільки одне стягнення. В разі систематичних серйозних порушень службовець може бути притягну-

тий до кримінальної відповідальності та засуджений до ув'язнення терміном до половини строку служби, що залишився. Після ув'язнення Центр визначає порядок продовження альтернативної служби (один день ув'язнення зараховується як два дні служби) [20].

У контексті аналізу законодавства Фінляндії щодо альтернативної (невійськової) служби важливо звернути увагу на сучасні виклики, з якими стикається система сівіліпелвелусу. Згідно з даними, опублікованими на порталі Yle, спостерігається зростаюча складність у забезпеченні місць для проходження альтернативної служби [13].

Альтернативна служба у Фінляндії передбачає, що особи, які відмовляються від військової служби з міркувань совісті, виконують громадсько корисні завдання в різних установах, таких як муніципалітети, державні установи, благодійні організації та інші неприбуткові організації. Однак останнім часом відзначається дефіцит таких місць, особливо за межами столичного регіону.

Серед основних причин цієї ситуації називаються:

1) скорочення фінансування: багато соціальних та медичних організацій, які традиційно надавали місця для альтернативної служби, зазнали бюджетних урізань, що обмежує їхню спроможність приймати нових службовців [14];

2) погіршення ситуації на ринку праці: загальний рівень безробіття та економічні труднощі впливають на можливості організацій залучати додатковий персонал, навіть на безоплатній основі;

3) наслідки пандемії COVID-19: карантинні обмеження та зміни в організації роботи багатьох установ призвели до зменшення кількості доступних місць для проходження альтернативної служби.

Ці фактори підкреслюють необхідність перегляду та адаптації існуючої системи альтернативної служби у Фінляндії.

Висновки. Дослідження нормативно-правового регулювання альтернативної (невійськової) служби у Фінляндії дозволяє зробити низку важливих висновків, що можуть бути корисними для вдосконалення аналогічного законодавства в Україні.

По-перше, фінське законодавство чітко регламентує порядок проходження не лише базової альтернативної служби, але й таких її

форм, як додаткова служба, надзвичайна служба та служба в умовах загальної мобілізації. Це має особливу актуальність в умовах сучасних безпекових викликів в Україні, оскільки забезпечує ефективне залучення цивільних осіб до вирішення суспільно важливих завдань у кризових ситуаціях та воєнний час. В українському законодавстві така комплексна регламентація альтернативної служби відсутня, що створює суттєві прогалини у правовому полі та ускладнює функціонування держави під час загальної мобілізації.

По-друге, принциповим є те, що у Фінляндії особа, яка проходить альтернативну службу, не перебуває у трудових чи службових відносинах із місцем проходження служби і не отримує заробітної плати або інших матеріальних винагород. Замість цього їй нараховується грошова компенсація, аналогічна виплатам військовослужбовцям строкової служби. В Україні ж навпаки, особи на альтернативній службі перебувають у трудових відносинах з організацією та отримують заробітну плату згідно зі штатним розписом, що з одного боку ускладнює процес адміністрування, а з іншого може спричинити конфлікт інтересів між службовими обов'язками та особистими трудовими відносинами.

По-третє, важливе зауваження стосується переліку установ, які можуть бути місцями проходження альтернативної служби. У Фінляндії це широке коло державних, муніципальних, освітніх, громадських та навіть релігійних організацій, які попередньо проходять перевірку та отримують дозвіл Центру альтернативної служби. В Україні цей перелік є значно вужчим і обмежується переважно державними та комунальними установами, з рідкісними винятками, такими як Товариство Червоного Хреста України. Розширення такого переліку позитивно впливатиме на якість та ефективність альтернативної служби.

По-четверте, досвід Фінляндії свідчить про важливість надання особі права самостійно обирати місце проходження альтернативної служби, що суттєво підвищує мотивацію та відповідальність службовців. В Україні місце проходження служби визначає уповноважений орган, що часто не враховує особисті уподобання чи фахові здібності особи.

Особливої уваги заслуговує також високий рівень цифровізації процесу організації альтернативної служби у Фінляндії. Через електронну платформу *Omasivari* особи можуть обирати місце проходження служби, дати початку служби, а також вирішувати усі пов'язані адміністративні питання. Запровадження аналогічної цифрової платформи в Україні суттєво спростило б процедуру адміністрування та зробило б процес прозорішим і зручнішим.

Отже, фінський досвід альтернативної служби демонструє ефективну модель балансування інтересів держави і громадян, які мають релігійні чи етичні переконання, несумісні з військовою службою. Впровадження окремих елементів цієї моделі в українське законодавство сприятиме підвищенню ефективності та доступності альтернативної служби як важливого компонента забезпечення національної безпеки та поваги до прав людини.

У подальших дослідженнях доцільно зосередитися на порівняльному аналізі правового регулювання альтернативної (невійськової) служби в інших країнах Європейського Союзу, зокрема з урахуванням новітніх викликів безпеки, гуманітарного права та змін у військовій політиці. Важливим напрямом є також дослідження впливу цифровізації (електронні платформи, адміністрування, електронна взаємодія) на ефективність проходження альтернативної служби, як показує приклад Фінляндії.

МОДЕЛЬ АЛЬТЕРНАТИВНОЇ (НЕВІЙСЬКОВОЇ) СЛУЖБИ У ФІНЛЯНДІЇ: СТРУКТУРА, МЕХАНІЗМИ ТА ВИКЛИКИ

Метою статті є комплексне дослідження системи альтернативної (невійськової) служби у Фінляндії, її правового регулювання, процедур призначення, особливостей проходження та форм виконання обов'язку на випадок надзвичайних ситуацій і мобілізації. Особлива увага приділена порівнянню із загальноєвропейськими стандартами щодо реалізації права на відмову від військової служби з мотивів совісті.

*У дослідженні використано фінське законодавство, зокрема Закон про альтернативну службу (*Siviilipalveluslaki*), підзаконні*

акти, офіційні матеріали Центру альтернативної служби, а також дані з офіційного вебсайту Siviilpalveluskeskus. Методологічну основу дослідження становлять порівняльно-правовий, формально-юридичний та системно-аналітичний методи.

У статті встановлено, що система альтернативної служби у Фінляндії є чітко регламентованою та інституційно забезпеченою. Вона включає базовий навчальний період, трудову діяльність на користь суспільства, додаткову службу, а також спеціальні форми служби у надзвичайних ситуаціях та під час мобілізації. Визначено механізми реалізації обов'язку, роль Центру альтернативної служби як основного органу адміністрування, порядок звільнення, відстрочки, дисциплінарної відповідальності та реєстрації осіб, зобов'язаних до служби.

Фінляндська модель альтернативної служби є прикладом ефективного балансу між конституційним правом особи на свободу совісті та загальним обов'язком щодо захисту держави. Система дозволяє реалізувати право на відмову від військової служби шляхом участі у цивільній діяльності, що має суспільно корисний характер, зберігаючи водночас державну готовність до дій в умовах криз і надзвичайних обставин.

Досвід Фінляндії в аспектах правового регулювання, соціального забезпечення, фінансування та контролю за проходженням альтернативної служби є важливим для України, яка перебуває в процесі реформування власної системи альтернативної служби під час російсько-української війни.

Ключові слова: релігійні організації, свобода совісті, альтернативна служба, релігійні переконання, правове регулювання, національна безпека, військовий обов'язок, Фінляндія.

Author Contributions: Conceptualization, B.W.A. and L.W.F.; Writing – original draft, B.W.A. and L.W.F.; Writing – review & editing, B.W.A. and L.M.F. Author has read and agreed to the published version of the manuscript.

Funding: This research received no external funding.

Institutional Review Board Statement: Not applicable as study did not include human subjects.

Informed Consent Statement: Not applicable.

Data Availability Statement: Data is contained within the article.

Conflicts of Interest: The author declares no conflict of interest.

References

1. Virtala, T. (2013). Lex Pekurinen: The story of Finnish pacifist Arndt Pekurinen. *timovirtala.net*. Retrieved from: <https://timovirtala.net/archives/5473> [in Finnish].
2. Arndt Pekurinen – pasifisti sodan keskellä. (2024). *www.kroma.fi*. Retrieved from: <https://www.kroma.fi/arndt-pekurinen/> [in Finnish].
3. Alternative service in Finland: Pacifism as a benefit to society. (2022). *alternativeservice.info*. Retrieved from: <https://surl.lu/rwhipo> [in Finnish].
4. Laki eräiden Jehovan todistajien vapauttamisesta asevelvollisuuden suorittamisesta rauhan aikana 645/1985. (1985). *alternativeservice.info*. Retrieved from: <https://www.finlex.fi/fi/lainsaadanto/saaduskokoelma/1985/645> [in Finnish].
5. Laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta 731/1999. (1999). *www.finlex.fi*. Retrieved from: <https://www.finlex.fi/fi/lainsaadanto/1999/731> [in Finnish].
6. Asetus siviilipalveluksesta 1725/1991. (1991). *www.finlex.fi*. Retrieved from: <https://www.finlex.fi/fi/lainsaadanto/1991/1725> [in Finnish].
7. Asetus siviilipalveluskeskuksesta 1723/1991. (1991). *www.finlex.fi*. Retrieved from: <https://www.finlex.fi/fi/lainsaadanto/1991/1723> [in Finnish].
8. Asevelvollisuuslaki 1438/2007. (2007). *www.finlex.fi*. Retrieved from: <https://finlex.fi/fi/lainsaadanto/2007/1438> [in Finnish].
9. Laki naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta 285/2022. (2022). *www.finlex.fi*. Retrieved from: <https://finlex.fi/fi/lainsaadanto/saaduskokoelma/2022/285> [in Finnish].
10. Siviilipalveluslaki 1446/2007. (2007). *www.finlex.fi*. Retrieved from: <https://www.finlex.fi/fi/lainsaadanto/2007/1446> [in Finnish].
11. Siviilipalveluslaki 1461/2007. (2007). *www.finlex.fi*. Retrieved from: <https://www.finlex.fi/fi/lainsaadanto/2007/1461> [in Finnish].
12. Centre for Non-Military Service. Non-military service. Siviilipalveluskeskus. (n.d.). <https://siviilipalveluskeskus.fi>. Retrieved from: <https://siviilipalveluskeskus.fi/en/frontpage/non-military-service/> [in Finnish].

13. Siviilipalvelusvelvollisten päivärahoihin tulee korotus 1.1.2025 alkaen. (2024). *siviilipalveluskeskus.fi*. Retrieved from: <https://surl.gd/wuyabj> [in Finnish].

14. Kinnunen, P. (2024). Suomen siviilipalvelus ei kestä vertailua muihin Pohjoismaihin – «Koko järjestelmä pitäisi räjäyttää ja rakentaa uudestaan», sanoo asiantuntija. *yle.fi*. <https://yle.fi/a/74-20145051> [in Finnish].

15. Hallituksen esitys eduskunnalle siviilipalveluslaiksi ja siihen liittyviksi laeiksi. (2007). *www.finlex.fi*. Retrieved from: <https://www.finlex.fi/fi/hallituksen-esitykset/2007/140> [in Finnish].

16. Valmiuslaki 1552/2011. (2011). *www.finlex.fi*. Retrieved from: <https://www.finlex.fi/fi/lainsaadanto/saaduskokoelma/2011/1552> [in Finnish].

17. Puolustustilalaki 1083/1991. (1991). *www.finlex.fi*. Retrieved from: <https://www.finlex.fi/fi/lainsaadanto/1991/1083> [in Finnish].

18. Pelastuslaki 379/2011. (2011). *www.finlex.fi*. Retrieved from: <https://www.finlex.fi/fi/lainsaadanto/2011/379> [in Finnish].

19. Siviilipalveluskeskus. Approved civil service places. (n.d.). *vipa.mol.fi*. Retrieved from: <https://vipa.mol.fi/sivaripub/institutes/> [in Finnish].

20. Seppänen, P. (2023). Lojateettitirilliset? Aseistakietäytymisen rankaisemisesta ja rankaisemisen vastustamisesta. *erepo.uef.fi*. Retrieved from: <https://surl.li/rwtovn> [in Finnish].

21. Staśkiewicz, U. (2021). Organizacja obrony narodowej w wybranych państwach. Analiza porównawcza Estonii, Finlandii i Rosji. *Przegląd Wschodnioeuropejski*, 12(1), (pp. 137-152) [in Poland]

22. Leheza, Ye. (2015). Administratyvno-pravovy aspekt realizatsii prava na alternatyvnu (neviiskovu) sluzhbu v Ukraini pid chas mobilizatsiinoi pidhotovky ta mobilizatsii [Administrative and legal aspect of exercising the right to alternative (non-military) service in Ukraine during mobilization preparation and mobilization]. *Molodyi vchenyi – Young scientist*, (4 (2)), (pp. 121-124) [in Ukrainian].

Відомості про автора / Information about the Author

Ярослав Котилко, доктор PhD в галузі знань публічне управління та адміністрування, заступник начальника, Відділу юридичного забезпечення та правової аналітики, Державної служби України з етнополітики та свободи совісті, м. Київ, Україна. E-mail: y.kotylko@gmail.com, orcid: <https://orcid.org/0000-0002-3870-5431>.

Yaroslav Kotylko, Doctor of PhD in the field of public management and administration, Deputy Head of the Department of Legal Support and Legal Analytics at the State Service of Ukraine for Ethnopolitics and Freedom of Conscience, Kyiv, Ukraine. E-mail: y.kotylko@gmail.com, orcid: <https://orcid.org/0000-0002-3870-5431>.

Kotylko, Y. (2025). Alternative (non-military) service model in Finland: structure, mechanisms and challenges. *Public Administration and Regional Development*, 28, 304-333. <https://doi.org/10.34132/pard2025.28.01>